

КРИМСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА

e-mail: crimeahrg@gmail.com

website: crimeahrg.org

ОГЛЯД СИТУАЦІЇ З ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ Й НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА У КРИМУ ЗА 2021 РІК

Січень 2022 р.

Кримська правозахисна група (КПГ) — неурядова українська правозахисна організація кримських правозахисників та журналістів, діяльність якої спрямована на сприяння захисту прав людини у Криму шляхом залучення широкої уваги до проблем дотримання прав людини та норм міжнародного гуманітарного права на окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. КПГ зосереджується на документуванні та постійному моніторингу порушень прав людини та воєнних злочинів у зв'язку із окупацією півострова Російською Федерацією.

При підготовці та розповсюдженні інформації КПГ керується принципами об'єктивності, достовірності та своєчасності.

ЗМІСТ

1. ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА	4
Насильницькі зникнення	4
Право на життя.....	4
Катування, нелюдське чи таке, що принижує гідність,	4
поводження або покарання	
Право на свободу й особисту недоторканість	7
<i>Політично умотивоване кримінальне переслідування.....</i>	<i>7</i>
<i>та позбавлення волі</i>	
Обшуки та затримання	10
Право на справедливий судовий розгляд	11
Свобода думки, совісті та релігії.....	12
Свобода слова та вираження поглядів	13
<i>Переслідування за свободу слова та свободу вираження</i>	<i>13</i>
<i>поглядів й обмеження роботи журналістів</i>	
<i>Обмеження роботи журналістів.....</i>	<i>16</i>
<i>Блокування доступу до інформації.....</i>	<i>16</i>
Свобода зібрань і об'єднання	17
Свобода зібрань	17
Свобода об'єднань.....	19
Право на ефективний правовий захист	20
Дискримінація	20
2. ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	21
Конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни	21
<i>Стаття 49. Депортація мешканців Криму з окупованої.....</i>	<i>21</i>
<i>території на територію РФ, а також переміщення цивільного</i>	
<i>населення з РФ на окуповану територію</i>	
<i>Стаття 51. Призов осіб, котрі мешкають на окупованій території,.....</i>	<i>21</i>
<i>до армії держави, яка окупує, а також пропаганда служби в армії</i>	
<i>Стаття 64. Зобов'язання залишити чинним законодавство</i>	<i>22</i>
<i>окупованої території</i>	
3. РЕАГУВАННЯ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ РФ НА ПАНДЕМІЮ COVID У КРИМУ	23
4. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН	25
В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ АР КРИМ ТА м. СЕВАСТОПОЛЯ	
5. МІЖНАРОДНІ РІШЕННЯ ЩОДО КРИМУ	29

1. ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ

Усі задокументовані правозахисними організаціями випадки насильницьких зникнень після окупації Криму досі не були ефективно розслідувані, винних осіб не встановлено й не притягнуто до відповідальності.

ПРАВО НА ЖИТТЯ

11 травня співробітники ФСБ РФ у селі Дубки під час затримання вбили громадянина Узбекистану **Аюба Рахімова**. Прес-служба ФСБ РФ заявила, що Рахімов у момент затримання буцімто вчинив збройний опір, і щодо нього після смерті було порушено кримінальну справу за ст. 317 КК РФ (*Зазіхання на життя співробітника поліції*). Аюб Рахімов — мусульманин з Узбекистану, котрий перебував у РФ як політичний біженець. Окупаційна влада надалі не повідомила, у чому саме він звинувачувався до загибелі, на якій підставі відбувалося затримання, чим обґрунтовувалася необхідність застосування зброї та стрілянини на ураження. Під час вбивства Рахімова на місці подій перебували лише представники силових структур РФ. Його дружину наступного дня примусово вивезли з Криму на територію РФ. Співробітники ФСБ надалі відмовилися видати тіло Рахімова родичам для поховання, а адвокатам, котрі представляли інтереси родичів убитого, відмовилися повідомляти місце поховання.

Таким чином, окупаційна влада не надала інформації на підтвердження того, що позбавлення життя Аюба Рахімова було абсолютно необхідним застосуванням сили з боку ФСБ РФ для захисту від протиправного насильства чи для здійснення законного затримання або запобігання втечі особи, взятої під варту на законних підставах. Ці факти свідчать про порушення права на життя.

КАТУВАННЯ, НЕЛЮДСЬКЕ ЧИ ТАКЕ, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ АБО ПОКАРАННЯ

2021 року в Криму зафіксовано застосування насильства й такого поведження, що принижує гідність людини, під час затримань, уживання насильства щодо осіб, котрих тримають під вартою, утримання в умовах, загрозливих для життя і здоров'я,

утримання в місцях позбавлення волі осіб з медичними протипоказаннями до цього, відмову у наданні потрібної медичної допомоги.

ФСБ РФ, як і в минулі роки, застосовувала практику катувань з метою отримання хибних свідчень зізнання та фальсифікації доказів у політично вмотивованих справах.

У 2021 році КПГ задокументувала такі факти застосування тортур співробітниками ФСБ РФ.

Затриманий 10 березня журналіст «Радіо Свобода» **Владислав Єсипенко** на допитах зазнав катувань з боку співробітників ФСБ РФ (*удари електричним струмом, удушення, побиття*).

24 квітня **Ернес Сейтосманов** повідомив, що під час обшуку співробітники ОМОН безпідставно вжили до нього задушливе захоплення, внаслідок чого він непритомнів.

3 вересня **Азіз та Асан Ахтемови** (*фігуранти справи проти Нарімана Джеляла*) повідомили, що співробітники ФСБ РФ після викрадення під час допиту у справі Нарімана Джеляла застосовували до них тортури електричним струмом і погрожували вбивством.

17 грудня **Наріман Аметов** повідомив, що після викрадення співробітники ФСБ використовували щодо нього тортури електричним струмом, оскільки він відмовився від допиту на поліграфі без присутності адвоката. Допит також проходив у справі Нарімана Джеляла.

При цьому окупаційні органи російської влади продовжили практику відмов у проведенні розслідувань за заявами про застосування катувань, а особи, винні у використанні тортур, залишаються безкарними.

КПГ також регулярно документувала випадки негуманного поводження і приниження гідності громадян України, які перебувають в місцях несвободи як на території окупованого півострову, а так і в РФ. Такі особи часто не отримують необ-

Влад Єсипенко

Ернес Сейтосманов. Фото: «Кримська солідарність»

Азіз та Асан Ахтемови (Фото з соцмереж)

Наріман Аметов (фото з фейсбуку Абдуллаха Якубова)

хідної медичної допомоги. Ситуація також ускалднюється тим, що жертв політично умотивованого переслідувань з Криму, котрі перебувають у колоніях на території РФ, найчастіше відправляють до штрафних ізоляторів (ШІЗО) або приміщень камерного типу з надуманих приводів.

Приміром, 37-річний **Валентин Вигівський**, затриманий у 2014 році, утримується у виправній колонії на території РФ (ВК № 11 у Кірово-Чепецькому районі Кіровської області). Протягом майже п'яти років перебування у колонії до липня 2021 року Вигівський утримувався в умовах одиночного ув'язнення у приміщенні камерного типу колонії, перебування в якому передбачає одиночне ув'язнення без особистих речей у камері, в якій в денний час ліжко закріплюється на стіні у вертикальному положенні. Йому було заборонено здійснювати телефонні дзвінки рідним та розмовляти із ув'язненими під час прогулянки¹. Після того, як Вигівський оголосив голодування, його перевели з приміщення камерного типу. Його батьки повідомили, що він перехворів на COVID-19 після спалаху вірусу в колонії, втім медичної допомоги йому не надали².

Івана Яцкіна затримали за звинуваченням у «державній зраді» у жовтні 2019, утримували у СІЗО «Лефортово» у Москві до липня 2021 року, після чого етапували до Криму для винесення вироку³. У СІЗО Яцкін потребував медичної допомоги, оскільки у нього були **відморожені пальці** на ногах через те, що взимку його виводили на прогулянку в капцях. Внаслідок обмороження він страждає від болю, але не отримував медичної допомоги. Після винесення вироку Яцкін був етапований до місця відбуття покарання

у Кемеровській області, РФ. Внаслідок відмороження пальців йому загрожує втрата кінцівок. Однак під час етапування до колонії у Яцкіна вилучили необхідні йому медикаменти та перев'язувальні матеріали⁴. У колонії (ВК-2 у с. Двубратський, Краснодарський край) не було опалення, що призвело до загострення захворювання ніг. Після прибуття до колонії українця на три доби помістили до ШІЗО. Умови перебування у ШІЗО передбачають, що після підйому і до відбою ліжко у вертикальному положенні кріпиться до стіни, через що Яцкін був вимушений весь денний час проводити стоячі на хворих ногах.⁵

У лютому 2021 року адміністрація виправної колонії ВК-2 у м. Салават (РФ) помістила **Теймура Абдуллаєва**, фігуранта «справи проти кримських мусульман», до ШІЗО строком на 10 діб відразу після того, як добіг кінця попередній термін перебування в ізоляторі. Кримській правозахисній групі стало відомо, що після закінчення 4 вересня 2021 року попереднього терміну його перебування в ШІЗО, вже 7 та 27 вересня⁶, а також двічі протягом жовтня Абдуллаєв переводився до ШІЗО⁷. У листопаді знов адміністрація колонії продовжила термін перебування Теймура Абдуллаєва у ШІЗО до 8 грудня⁸. Внаслідок постійних продовжень Теймур Абдуллаєв перебуває в ШІЗО практично неперервно з березня 2020 року.

Умови, в яких перебувають ув'язнені громадяни України в місцях несвободи в Криму або РФ, свідчать про поширену практику застосування катувань та нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження з ними. Їм систематично не надається належна медична допомога, що порушує ст. 3 Конвенції про захист прав людини й основних свобод (далі — ЄКПЛ).

¹ <https://www.radiosvoboda.org/a/valentyin-vyhivskiy/31282919.html>

² https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2021/02/crimean-human-rights-group_jan_2021_en.pdf

³ https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2021/05/crimean-human-rights-group_apr_en.pdf

⁴ <https://www.facebook.com/nikolay.polofov/posts/4585279121537448>

⁵ <https://www.facebook.com/nikolay.polofov/posts/4591068874291806>

⁶ https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2021/10/crimean-human-rights-group_sep_en.pdf

⁷ https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2021/11/october_en.pdf

⁸ Бранця Кремля Теймура Абдуллаєва відправили в ШІЗО до 8 грудня <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3350778-branca-kremla-tejmura-abdullaeva-vidpravili-v-sizo-do-8-grudna.html>

ПРАВО НА СВОБОДУ Й ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ

Політично умотивоване кримінальне переслідування та позбавлення волі

Наприкінці 2021 року в місцях несвободи в рамках «кримських» кримінальних справ, за даними КПГ, продовжує перебувати щонайменше **116 осіб**, позбавлених волі з політичних або релігійних мотивів⁹. Також 9 людей перебувають під домашнім арештом, та ще 4 особи вірогідно позбавлені волі також через політичні мотиви. Протягом 2021 р. жодних звільнень за участю кримських політичних в'язнів не відбувалося.

У 2021 році було позбавлено волі щонайменше 21 громадянина України:

- 12 осіб у «справі кримських мусульман»;
- 2 осіб за звинуваченням у причетності до «Свідків Єгови»;
- 7 осіб за звинуваченням у підготовці диверсій, зберіганні зброї та шпигунстві на користь України, включаючи журналіста Владислава Єсипенка та 3 осіб по «справі Нарімана Джелила».

У 2021 році було ухвалено **21 вирок**, пов'язаний з позбавленням волі за політично умотивованими справами.

КПГ задокументувала **49 рішень** «судів» про взяття під варту чи продовження термінів тримання під вартою, ухвалених у 2021 році в окупованому Криму в межах політично умотивованого переслідування. Частина в'язнів була незаконно вивезена на територію РФ, де такі рішення ухвалювалися російськими судами. У 2021 році в судах РФ КПГ зафіксувала **121 рішення** про тримання під вартою за політично умотивованими справами. Таким чином, усього КПГ у 2021 році зафіксувала **170 рішень** про тримання під вартою в рамках таких справ, ухвалених щодо **61 мешканця Криму**.

Станом на кінець 2021 року кількість мешканців Криму, позбавлених волі у **«справі кримських мусульман»**, склала **79 осіб**. Ще 5 осіб обмежені в пересуванні: 3 перебувають під наглядом й не в змозі залишити окуповану територію, 2 — під домашнім арештом. Фігурантів цієї справи звинувачують у причетності до «Хізб ут-Тахрір» або в пропаганді діяльності організацій, які в РФ визнані терористичними чи екстремістськими, але не є такими за законодавством України. Справи розглядаються з порушенням права на справедливий суд, основними доказами для суду є свідчення анонімних свідків (зазвичай співробітників ФСБ РФ), досудові покази свідків, котрі у подальшому в суді заявляють, що такі свідчення дали

⁹ <https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2022/01/prisoners-2021.pdf>

під тиском, і лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених мусульман. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду. В порушення норм МГП, щодо фігурантів РФ застосовує практику розгляду справ цивільних осіб військовими судами.

12 січня 2021 року Південний окружний військовий суд у Ростові-на-Дону оголосив обвинувальні вироки 3 кримським татарам: Енвер Омеров засуджений до 18 років колонії суворого режиму з відбуванням перших двох років у в'язниці, а наступних — у колонії, Айдер Джеппаров — до 17 років, Різа Омеров — до 13 років. 7 липня Південний окружний військовий суд засудив Ніну Малахову до 4 років позбавлення волі в колонії суворого режиму. 16 серпня Південний окружний військовий суд засудив 4 кримських татар до позбавлення волі в колонії суворого режиму: Руслан Месутов — 18 років, Ленур Халилов — 18 років, Руслан Нагаєв — 13 років і Ельдар Кантимиров — 12 років. 29 жовтня Південний окружний військовий суд засудив 4 кримських татар до позбавлення волі в колонії суворого режиму: Сейтумер Сейтумеров — 17 років, Осман Сейтумеров — 14 років, Рустем Сейтмететов — 13 років і Амет Сулейманов — 12 років.

На кінець 2021 року за **«справами українських диверсантів та шпигунів»** в ув'язненні перебувають щонайменше **17 осіб (Андрій Захтей, Володимир Дудка, Олексій Бессарабов, Дмитро Штибліков, Олег Приходько, Геннадій Лімешко, Леонід Пархоменко, Костянтин Давиденко, Дмитро Долгополов, Анна Сухоносова, Юнус Машаріпов, Іван Яцкін, Костянтин Ширінг, Галина Довгопола, Владислав Єсипенко, Євген Петрушин, Станіслав Стеценко (Худолей))**, котрих ФСБ РФ під час затримання звинуватила «у підготовці диверсій, зберіганні зброї та шпигунстві». Крім того, одна людина перебуває під домашнім арештом. У цих справах зафіксовано незаконні методи ведення слідства й застосування тортур для отримання

свідчень зізнання, порушення презумпції невинуватості, поширення ФСБ РФ через російські ЗМІ відео «зізнання».

Денис Кашук, засуджений 6 квітня 2020 р. до 3 років і 8 місяців позбавлення волі в колонії загального режиму за статтями 222, 222.1, 226.1 КК РФ (*незаконне зберігання, перевезення та контрабанда зброї і вибухових пристроїв*) наприкінці 2021 р. вийшов з колонії в рамках умовно-дострокового звільнення.

За «справами українських диверсантів та шпигунів» щонайменше 3 людей були ув'язнені у 2021 р. — Владислав Єсипенко, Євген Петрушин, Станіслав Стеценко (Худолей).

За цими справами було ухвалено 3 вироки від 11 до 12 років позбавлення волі.

24 березня «Севастопольський міський суд» засудив **Галину Довгополу** до 12 років позбавлення волі в колонії загального режиму. 21 травня «Верховний суд Республіки Крим» засудив **Івана Яцкіна** до 11 років позбавлення волі в колонії суворого режиму. 14 жовтня «Верховний суд Республіки Крим» засудив **Костянтина Ширінга** до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режиму (також за цією справою 3 червня Південний окружний військовий суд у Ростові-на-Дону засудив його дружину, військовослужбовицю Тетяну Кузьменко до 8 років позбавлення волі з відтермінуванням на 2 роки

до досягнення її дитиною 14 років). Крім цього, був винесений ще один вирок у ймовірно політично мотивованій справі — 9 листопада «Севастопольський міський суд» засудив Серія Швиденко, українця якого затримали в РФ та привезли до Криму для винесення вироку. Він був засуджений до 6 років та 6 місяців позбавлення волі в колонії суворого режиму за звинуваченням у начебто причетності до справи політв'язнів Дудки та Бессарабова.

В рамках окремих справ з метою переслідування учасників українського руху Майдан та активістів, які публічно висловлювалися проти окупації, в ув'язненні перебувають щонайменше **2 осіб: Микола Шиптур, Андрій Коломієць**.

3 березня 2021 р. Південний окружний військовий суд у Ростові-на-Дону засудив українського активіста Олега Приходька до 5 років позбавленні волі в колонії суворого режиму.

На кінець 2021 року за звинуваченням в участі у батальйоні імені Н. Челебіджіхана позбавлені волі **6 осіб (Наріман Межмедінов, Меджіт Аблямитов, Февзі Саганджі, Ділявер Гафаров, Едем Кадиров, Айдин Мамутов)**. Їх обвинувачують за ч. 2 ст. 208 КК РФ у тому, що вони не з'явилися у силові структури РФ і не заявили про свою участь у батальйоні ім. Н. Челебіджіхана. Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону

проти інтересів РФ є інформація ЗМІ, що метою створення батальйону була деокупація Криму.

23 березня «Кіровський районний суд» засудив кримчанина Меджита Аблямітова до 6 років позбавлення волі за ч. 2 ст. 208 КК РФ (*Участь у незаконному збройному формуванні з цілями, що суперечать інтересам РФ*) за участь у цьому батальйоні.

На кінець 2021 року за звинуваченням у причетності до релігійної організації «Свідки Єгови» позбавлені волі **5 осіб (Віктор Сташевський, Ігор Шмідт, Сергій Філатов, Сергій Люлін, Артем Герасімов)**. Ще 9 осіб обмежені в пересуванні: 7 — під домашнім арештом, 2 — під підпискою про невиїзд.

23 березня «Гагарінський районний суд Севастополя» засудив Віктора Сташевського до 6 років та 6 місяців позбавлення волі в колонії загального режиму. 22 жовтня той самий «суд» засудив Ігора Шмідта до 6 років позбавлення волі в колонії загального режиму.

3 та 4 вересня масовими обшуками та викраденнями окупаційна влада розпочала нову справу — «справу Нарімана Джеляла». Справу щодо заступника голови Меджлісу кримсько-татарського народу Нарімана Джеляла, Асана й Азіза Ахтемових було відкрито за звинуваченням у пошкодженні газопроводу за ст. 281 КК РФ (*Диверсія*).

У справі зафіксовано такі незаконні методи слідства, як фактичне викрадення співробітниками ФСБ й утримання затриманих у невідомому місці з метою застосування насильства, застосування тортур, використання у справі прихованих свідків і фальсифікація доказів. Наріман Джелял публічно висловлював свою громадянську й політичну позицію, відкрито взяв участь у Саміті Кримської платформи 23 серпня 2021 р. На кінець 2021 року в межах цієї справи позбавлено свободи 3 осіб: Наріман Джелял, Асан Ахтемов та Азіз Ахтемов

Повний список всіх, хто утримується в місцях несвободи в рамках політично мотивованих справ, можна подивитися на спеціально створеному онлайн-ресурсі КППГ за посиланням: <https://dela.crimeaahrg.org/uk/>

Обшуки та затримання

У Криму продовжилася практика безпідставних і/або масових затримань й обшуків. Співробітники силових структур РФ здійснювали в Криму затримання журналістів й активістів для доставлення їх до відділень МВС, вчинення допитів їх як свідків або вручення їм протоколів про адміністративне правопорушення. Такі процедури не передбачають затримання людини. Затримання найчастіше відбувалися з порушенням норм законодавства РФ.

Загалом за 2021 рік КППГ зафіксувала 240 затримань у рамках політично моти-

вованого переслідування у Криму. Крім цього, російський сайт ОВС-Інфо повідомив ще про 15 затриманих у Сімферополі наприкінці січня 2021 року під час акцій на підтримку російського опозиціонера Олексія Навального. Таким чином, загальна цифра затримань у Криму склала не менше **255 осіб**, серед яких:

- **24 затримання** в рамках вищезгаданих кримінальних переслідувань (11 — у «справі кримських мусульман», 5 — «Свідків Єгови», 3 — у «справі Нарімана Джеляла», 3 — у справі «українських диверсантів», 2 — поодинокі кримінальні переслідування). Внаслідок цих затримань 5 осіб перебувають під домашнім арештом, 19 — позбавлені свободи.
- **26 затримань без пред'явлення будь-яких обвинувачень** або з пред'явленням фіктивних обвинувачень. Приводом для затримання оголошувалися:
 - допити — 8 осіб;
 - перевірка документів — 1 особа;
 - присутність на мирних зібраннях — 17 осіб.

5 затримань для допиту у справі Нарімана Джеляла були фактично викраденням громадян співробітниками ФСБ РФ, оскільки їх вивезли у невідомому напрямку й відмовлялися повідомляти, де і в якому статусі вони перебувають. Щонайменше під час одного такого викрадення (Нарімана Аметова) до

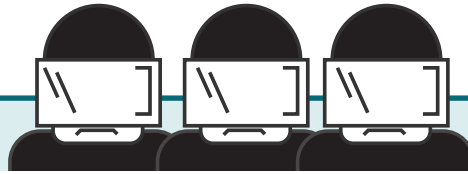

2021
рік

ЗАТРИМАННЯ У КРИМУ

Протягом року було затримано не менше **255** осіб:

- 24** затримання в рамках політично мотивованих кримінальних справ
- 26** затримань без пред'явлення конкретних обвинувачень (для допитів, перевірки документів, за присутність на мирних зібраннях)
- 205** затримань з пред'явленням обвинувачень за адміністративними статтями (з них **164** — учасники мирних зібрань у вересні – листопаді 2021 року)

затриманого під час допиту застосовувалися тортури. Ельдару Одаманову й Шевкету Усеїнову звинувачення за ст. 19.3 КпАП (Невиконання вимоги співробітника поліції) пред'явили через добу після викрадення та допиту у ФСБ. Приводом стала відмова надати паспорти, раніше вилучені у них співробітниками ФСБ РФ. Сахібі Бурхановій уже після затримання пред'явили обвинувачення за ст. 18.8 КпАП РФ (перебування на території РФ без документів) і примусово вивезли до «табору для нелегальних мігрантів» на території РФ.

- **205 затримань з пред'явленням обвинувачень за статтями КпАП РФ:**
- **36** — щодо учасників акцій на підтримку Олексія Навального;
- **164** — щодо учасників мирних зібрань у вересні — листопаді 2021 року на підтримку фігурантів «справи Нарімана Джеліяла», «справи кримських мусульман» і раніше затриманих за статтями КпАП адвокатів, активістів і журналістів. Деякі із затриманих перебували на місці подій як журналісти:
 - 1 — адвокат, котрий надавав допомогу жертвам масових затримань;
 - 2 — за пости у соціальних мережах;
 - 2 — за участь у одиночних пікетах.

З 205 затримань з обвинуваченням у порушенні КпАП РФ 44 завершилися призначенням адміністративного покарання у вигляді арешту.

2021 року в Криму в будинках активістів відбувалися масові обшуки із залученням великої кількості (до кількох десятків) співробітників силових відомств. Під час обшуків фіксувалися також перекриття під'їздів до приміщення чи вулиці, застосування автозаків, недопуск адвокатів до підзахисних на місці проведення обшуку.

КПГ у 2021 році зафіксувала 45 жителів Криму, у котрих відбувалися обшуки в рамках політично мотивованого переслідування. Ще про 8 обшуків без зазначення імен повідомляє сайт «Свідки Єгови в Росії». Щонайменше один обшук відбувався в мечеті. Отже, загальна кількість обшуків становить не менше 54.

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД

У політично мотивованих кримінальних й адміністративних справах кримчани, як і у попередні роки, були позбавлені права на справедливий суд. Суддями в Криму є ті, хто лояльний до російської влади й підтримує окупацію, внаслідок чого відсутні незалежність і неупередженість суддів під час ухвалення рішень щодо українських громадян, котрі у той чи інший спосіб виступили проти дій РФ у Криму.

Особи, котрих звинувачують за статтями 205.2, 205.5, 280 КК РФ (*т.зв. антитерористичні та антиекстремістські статті*), долучаються Росфінмініторингом до «списку екстремістів і терористів» ще до ухвалення обвинувального вироку. Занесення до такого списку тягне за собою низку обмежень соціальних й економічних прав. Таким чином, ці люди є покараними ще на етапі розслідування кримінальної справи у порушення принципу презумпції невинуватості.

Карантинні обмеження через COVID-19 використовувалися для необґрунтованого обмеження доступу людей до судових слухань.

У 2021 році стала активно застосовуватися практика затримання та адміністративного переслідування громадян, котрі прийшли на відкриті слухання у політично мотивованих кримінальних справах. Формальним приводом для переслідування слугували заяви представників окупаційної влади про те, що люди, котрі прибули на слухання, є організаторами й учасниками несанкціонованого одночасного перебування громадян, що порушує ст. 20.2.2 КпАП РФ, або що вони не дотримують вимог ст. 20.6.1 КпАП РФ про «правила поведінки під час загрози виникнення надзвичайної ситуації».

Аналіз слухань щодо адміністративних проваджень, відкритих проти жертв масових затримань, засвідчив систематичне порушення стандартів справедливого судового розгляду. «Судді», власне, взяли на себе функції обвинувачів, а клопотання захисту про запрошення на допит співробітників поліції, котрі склали протоколи, заклик інших свідків і долучення доказів на підтвердження необґрунтованості обвинувачення суддями відхилялися. Частина справ розглядалася без обвинуваченого чи його захисників.

СВОБОДА ДУМКИ, СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЇ

У 2021 році продовжилася практика кримінального переслідування мусульман на підставі звинувачень в участі в організації «Хізб ут-Тахрір», визнаній у РФ терористичною організацією (*рішенням Верховного суду РФ від 11 лютого 2003 року*). Організація «Хізб ут-Тахрір» не заборонена в Україні, і до окупації її діяльність в Криму не обмежувалася. Нерідко знайдена під час обшуків ісламська література, а також пости в соціальних мережах (*опубліковані до 2014 р. включно*) використовуються слідчими як доказ участі в «забороненій організації».

У 2021 році **12 осіб** були позбавлені волі в Криму за звинуваченнями в участі в організації «Хізб ут-Тахрір». Усього на кінець 2021 р. в межах цієї справи **79 мусульман**, більшість з яких — кримські татари, перебувають у місцях несвободи, ще 3 людей перебувають під наглядом та не можуть залишити окуповану територію, а 2 — під домашнім арештом. У 2021 році за звинуваченням в участі в «Хізб ут-Тахрір» (ст. 205.5 КК РФ) ухвалено **12 вироків**, якими було призначено покарання у вигляді позбавлення волі на терміни від 12 до 18 років у колонії строгого режиму.

Звинувачення ґрунтуються на свідченнях «таємних свідків» (*більшість з яких є співробітниками ФСБ або МВС РФ*), а слідчі органи не надали доказів участі фігурантів цієї справи у терористичних актах чи їхньої підготовці.

У 2021 році продовжувалося **переслідування учасників релігійної організації «Свідки Єгови»**, що з 2017 року в РФ увійшла до списку «екстремістських». Протягом року було відкрито щонайменше 6 нових кримінальних справ проти них, 3 осіб були позбавлені волі, було ухвалено 2 вироки, проведено щонайменше 16 обшуків. Усього на кінець 2021 р. 5 людей позбавлені волі (**Артем Герасімов, Сергій Люлін, Віктор Сташевський, Сергій Філатов, Ігор Шмідт**), ще 9 обмежені в своїх

правах: -7 — під домашнім арештом, 2 — під підпискою про невиїзд.

Продовжився тиск й на Православну Церкву України (ПЦУ). Так, 8 серпня співробітники «Центру Е» перервали богослужіння в монастирі Святого Дмитра Солунського ПЦУ на підставі того, що обряд відбувався в приміщенні, не зареєстрованому за російським законодавством як культова споруда. На архімандрита Даміана (Павло Скоков) був складений протокол за ст. 5.26 КпАП РФ (*Незаконна місіонерська діяльність*). 23 серпня «суд» оштрафував його на 15 000 рублів за ч. 4 ст. 5.26 КпАП РФ¹⁰. Окупаційна влада відмовляється реєструвати ПЦУ в Криму як релігійну організацію, тому будь-яке богослужіння ПЦУ є формальним приводом для переслідування за ст. 5.26 КпАП РФ.

Окупаційні органи влади РФ продовжують уживати в Криму практику адміністративних покарань «за місіонерську діяльність» за ст. 5.26 КпАП РФ (*Порушення законодавства про свободу совісті, свободу віросповідання та релігійні об'єднання*).

У 2021 році «мирові судді» Криму розглянули не менше **31 адміністративного провадження за ст. 5.26 КпАП** щодо різних релігійних організацій та їхніх учасників, зокрема мусульман, протестантів, баптистів, іудеїв, ПЦУ. Найчастіше віруючих переслідували за проведення

релігійних обрядів поза приміщеннями чи у приміщеннях, не зареєстрованих за законодавством РФ як культові споруди. У рамках цих проваджень у 2021 році ухвалено постанов про стягнення штрафів на загальну суму не менше **373 000 рублів**. Усього за період окупації ця сума становить не менше **1 823 500 рублів**.

СВОБОДА СЛОВА ТА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Переслідування за свободу слова та свободу вираження поглядів й обмеження роботи журналістів

20 травня «Євпаторійський міський суд» засудив громадянина України, 22-річного мешканця Одеси, **Олександра Долженкова** до 1 року позбавлення волі з відбуванням у колонії поселенні. Вирок ухвалено за ч. 1 ст. 282.1 (*Створення екстремістської спільноти*) та ст. 354.1 КК РФ (*поширення свідомо неправдивих відомостей про діяльність СРСР у роки Другої світової війни*) за створення групи у соціальних мережах, де публікувалися заклики про необхідність повернення Криму під контроль влади України, та розповсюдження проукраїнських листівок у Криму.

З метою переслідування громадянських журналістів окупаційна влада застосовує практику фабрикації кримінальних справ проти них за терористичними статтями. У 2021 р. декілька громадянських журналістів, які займалися фіксацією фактів переслідування кримських татар, активістів та мусульман, були звинувачені у причетності до «Хізб ут-Тахрір» та позбавлені волі. Ті, кого так само позбавили волі раніше, продовжили перебувати за ґратами.

Справа журналіста «Радіо Свобода» Владислава Єсипенка стала одною з найлюстративніших кейсів переслідування

¹⁰ «Мирові судді Республіки Крим» / Справа 05-0350/32/2021 <http://mirsud82.rk.gov.ru/>

за журналістську діяльність. Він був затриманий 10 березня 2021 року у Криму, коли виконував редакційне завдання проекту «Крим.Реалії». ФСБ РФ звинуватило його у незаконному виготовленні боєприпасів (ч. 1 ст. 223. 1 УК РФ, а його репортажі, які він записував в громадських місцях, інкримінували як співпрацю зі спецслужбами України.

18 березня підконтрольній владі РФ канал «Крим 24» опублікував «інтерв'ю» з Владиславом Єсипенком, в якому він визнав свою вину. Проте Єсипенко заявив адвокату про застосування щодо нього тортур (*удари електричним струмом, побиття, удушення поліетиленовим пакетом, утримання оголеним та погрози вбивством*) з метою отримання зізнання. Цю інформацію він підтвердив і в суді. Про катування сказано і в листі Спеціального доповідача з питань про положення правозахисників та інших Доповідачів до уряду РФ¹¹.

Судовий розгляд справи чітко продемонстрував фальсифікацію ФСБ РФ доказів проти єсипенка. Так, адвокат журналіста зазначив, що обидва понятих були підготовленими до допиту, використовували юридичну термінологію та без запинки розповідали про події, свідками яких вони начебто були¹². На одному з судових засідань допитали двох свідків обвинувачення оперуповноваженого співробітника та понятого, проте суд відмовив у допиті осіб, щодо допиту яких клопотав захист¹³. Також у закритому режимі допитали експерта, котрий визнав «знайдену в машині журналіста гранату» саморобним вибуховим пристроєм. Однак експерт не спромігся відповісти на більшість питань адвоката, пов'язаних із параметрами, на підставі яких він дійшов висновку про те, що гранату було перероблено¹⁴.

5 серпня стосовно **блогера Людвіки**

Пападопулу було відкрито кримінальну справу за ст. 128.1 КК РФ (*Наклеп*) за публікацію в соціальній мережі, що містить матеріал про корупцію в «адміністрації» м. Ялти. 6 серпня Людвіку Пападопулу «Київський районний суд» Сімферополя виніс рішення про обмежувальні заходи неї. За інформацією адвокатів, Людвіки заборонили вчиняти «певні дії за адресою проживання» (*користання мобільною мережею Інтернет*)¹⁵.

Мешканці Криму за вираження поглядів також переслідуються і в адміністративному порядку. За пости й публікації у соціальних мережах часто застосовувалися ст. 20.3 КпАП РФ (*Пропаганда чи публічна демонстрація нацистської символіки, чи символіки екстремістських організацій, чи іншої символіки, демонстрування якої заборонено законами*), ст. 20.29 КпАП РФ (*Створення і розповсюдження екстремістських матеріалів*), ст. 20.3.1 КпАП РФ (*Поширення ненависті чи ворожнечі, а також приниження людської гідності*), ч. 3 ст. 20.1 КпАП РФ (*публікації в Інтернеті, що містять неповагу до влади РФ*), ст. 13.15 (*Зловживання свободою слова*), за якою переслідують редакторів місцевих ЗМІ за відсутність вказівки про те, що згадана у статті організація заборонена на території РФ або визнана іноземним агентом.

Окрім того, кримчан продовжують залучати до адміністративної відповідальності і за публікації в соціальних мережах, оприлюднені до початку окупації Криму.

У 2021 р. КПГ зафіксувала у Криму таку кількість адміністративних проваджень:

- **16** проваджень за **ст. 20.29 КпАП РФ**: з 9 оприлюднених постанов про призначення покарання, 8 — за пости з ультраправими текстами або піснями (*всі штрафи у розмірі 1000 рублів*) та

¹¹ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=26459>

¹² <https://crimeahrg.org/uk/na-sudi-shhodo-%d1%94sipenka-dopitali-pidgotovlenih-ponyatih-dinze/>

¹³ https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2021/11/october_en.pdf

¹⁴ <https://crimeahrg.org/ru/delo-vladislava-esipenko-ekspert-utverzhaet-cto-v-mashine-nashli-samodelnoe-vzryvnoe-ustrojstvo/>

¹⁵ <https://crimeahrg.org/ru/aktivistku-iz-yalty-lyudoviku-papadopulu-zaklyuchili-pod-domashnij-arest-do-5-sentyabrya/>

1 — щодо журналіста «Кримської солідарності» Мустафи Сейдалієва за пост 2013 року з символікою «Хізб ут-Тахрір» (10 днів адміністративного арешту).

- **54** провадження за **ст. 20.3 КпАП РФ**: з 43 оприлюднених постанов про призначення покарання, 3 провадження були закриті, 39 — про призначення штрафів у розмірі від 1000 до 1500 рублів, 2 — про адміністративні арешти (за пости 2013 року з символікою «Хізб ут-Тахрір»). Стосовно Мустафи Сейдалієва — 10 днів арешту, Абдулі Ібрагімова — 3 днів арешту.

Штрафи за цією статтею призначалися за:

- публікацію свастики — 9,
- скандинавських рун — 9,
- архівних фото та відео, де можна побачити зображення свастики, — 3,
- символіки «АУЕ» (неформальне об'єднання кримінальних структур) — 6,
- невизначена екстремістська або нацистська символіка — 6,
- татування з забороненою символікою — 4,
- символіка Правого сектора — 1,
- символіка ІД — 1.

Важливо відзначити, що поряд зі штрафами за реальну мову ворожнечі та нацистську символіку, кримські «судді» штрафують також кримчан за дії, які не є правопорушенням згідно законів України. У текстах таких ухвал зазвичай не зрозуміло, наскільки аргументовані звинувачення, формулювання обвинувачень розмиті, предмет порушення описаний нечітко. У випадку з публікаціями архівних історичних фото та відео штрафи призначалися навіть за відсутності будь-яких оціночних суджень про оприлюднений матеріал з боку автора публікації. Окрім цього, за статтями 20.29 та 20.3 КпАП арешти застосовувалися лише до активістів та за символіку «Хізб ут-Тахрір».

- **36** за **ст. 20.3.1 КпАП РФ**: з 20 оприлюд-

нених постанов:

- 9 — за мову ворожнечі по відношенню до мешканців Кавказу та середньої Азії;
- 2 — за мову ворожнечі по відношенню до євреїв;
- 1 — за мову ворожнечі по відношенню до руських;
- 4 — не вказано проти кого була використана мова ворожнечі;
- 1 — за мову ворожнечі по відношенню до лікарів;

4 провадження закриті.

Усі провадження були відкриті за висловлювання у коментарях у соціальних мережах або під публікаціями на сайтах. Слід зазначити, що попри постійні випадки використання мови ворожнечі щодо українців, не зафіксовано жодного провадження за такі висловлювання.

- **10** за **ст. 13.15 КпАП РФ**: з чотирьох оприлюднених:

- 3 — за відсутність вказівки у статті на сайті про те, що організація є іноземним агентом («Фонд боротьби з корупцією» та «Институт глобализации и сотрудничества»);
- 1 — за відсутність вказівки про те, що організація визнана в РФ екстремістською (Меджліс кримськотатарського народу). Це рішення було ухвалено проти головного редактора газети «Къырым» Бекіра Мамутова за публікацію доповіді Генерального секретаря ООН Антоніу Гутерріша «Стан в сфері прав людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна».

Кожне з цих рішень передбачало штраф у розмірі 4000 рублів.

- **2** — за **ч. 3 ст. 20.1 КпАП РФ**. Згідного одного з цих рішень, мешканець Ніжнегорського району був оштрафований на 30 000 рублів за публікацію у соціальній мережі «ВКонтакте» відеофайлу, котрий, на думку «суду»,

ображає президента РФ.

Однією з особливостей 2021 р. стала нова практика переслідування мешканців Криму за публікації у соціальних мережах за ст. 20.2 КпАП РФ (*Організація несанкціонованого масового заходу*). Раніше ця стаття застосовувалася виключно до учасників мирних зібрань. Приводом для переслідування є публікації у соціальних мережах про місце або час проведення мирних зборів. Наприклад, 22 січня на 5 діб був заарештований за цією статтею Ілля Заїка за публікацію в соціальній мережі інформації про дату та місце проведення акції на підтримку російського опозиціонера Олексія Навального у Севастополі. У березні на 10 діб було заарештовано Іллю Большедворова за зйомку одиночного пікету, що було розцінено, як участь у масовому зібранні.

Обмеження роботи журналістів

Найпоширенішою практикою обмеження роботи журналістів у 2021 р. стали постійні затримання журналістів під час висвітлення ними мирних зібрань людей на підтримку фігурантів політично мотивованих справ.

4 вересня як учасники масових зборів були затримані журналісти Владлен Сейдалієв, Ролан Османов, Нурі Абдурашитов та Айдер Кадиров. Разом із іншими затриманими їх доставили до відділення поліції, де склали протоколи за ст. 20.6.1 КпАП РФ.

25 жовтня під час масових затримань у Сімферополі співробітники МВС РФ затримали трьох медіаактивістів «Кримської солідарності»: Зідана Аджікеямова, Руслана Параламова та Ділявера Ібрагімова. Двоє з них мали при собі прес-картки та редакційне завдання, але це було проігноровано поліцією.

29 жовтня під час масових затримань у Сімферополі співробітники

МВС РФ затримали двох медіаактивістів «Кримської солідарності» — Енвера Алімова та Сейрана Максудова, доставили до РВВС, після чого відпустили, ознайомившись із редакційним завданням.

23 листопада так само у Сімферополі було затримано 5 журналістів, які прийшли під ІТТ зустріти адвоката Едема Семедляєва, котрий відбув адміністративний арешт. Три з них мали при собі редакційні завдання видавництва «Грані.ру», ще двоє були громадянськими журналістами «Кримської солідарності». Після затримання їх доставили до двох РВВС «Центральний» та «Київський». Там склали протоколи за ст. 20.2.2 КоАП РФ і залишили ночувати в ІТТ. 24 листопада суди винесли рішення про адміністративний арешт: Вілен Темерянов був заарештований на 14 діб, Енвер Алімов і Дявер Ібрагімов — на 13, Алім Сулейманов — на 12 і Сіммар Аблялімов — на 10 діб.

26 листопада біля будівлі «Кримського гарнізонного військового суду» було затримано координатора об'єднання «Кримська солідарність» Ділявера Меметова та журналіста «Кримської солідарності» та видання «Грані.ру» Абдулу Сейдаметова. У РВВС «Центральний» Абдулу Сейдаметова відпустили.

Блокування доступу до інформації

Кримська правозахисна група протягом 2021 року проводила регулярні моніторинги доступу до інтернет-ресурсів і сигналу українських радіостанцій на території Криму.

Результати останнього **моніторингу доступу до інтернет-ресурсів**, проведеного у 2021 р. серед 11 провайдерів в Криму, засвідчили, що щонайменше 26 українських популярних сайтів заблоковано повністю, ще 3 — частково.¹⁶

Моніторинг мовлення FM-діапазону на півночі Криму продемонстрував, що сигнал українських радіостанцій доступний

¹⁶ <https://crimeahrg.org/uk/u-krimu-11-provajderiv-czilkom-blokuyut-21-sajt-ukraïnskih-media/>

лише в 16 з 19 населених пунктів.¹⁷ На певних радіочастотах чути одночасне мовлення двох радіостанцій. Внаслідок цього сигнал на таких частотах на цей момент нерозбірливий. На решті частот у цих населених пунктах транслюється сигнал російських FM-станцій високої якості. Блокування сигналів відбувається завдяки мовленню кримських і російських радіостанцій на тих самих частотах, ліцензії на які мають українські мовники.

3 липня КПГ фіксувала, що сайт КПГ блокується в деяких містах Криму за «посягання на національну безпеку РФ» через публікації КПГ про воєнні злочини РФ на півострові.

Окрім цього, проблеми з перекриттям українського FM-радіосигналу російськими станціями задокументовані у 19 населених пунктах півдня Херсонщини (*підконтрольної Україні території*), де КПГ проводила моніторинг у 2021 р. В цих містах та селах окупаційні органи РФ повністю або частково **захопили як мінімум 34 радіочастоти**. На цих частотах мовлять 37 різноманітних російських радіостанцій.¹⁸ Також блокування українського сигналу зафіксовано на підконтрольній Україні території поруч з КПВВ «Чаплінка» та «Чонгар».

СВОБОДА ЗІБРАНЬ І ОБ'ЄДНАННЯ

Свобода зібрань

Законодавчі обмеження свободи зібрань

24 лютого набув чинності закон, який посилює відповідальність за непокору співробітникам поліції під час проведення мітингів, а також запроваджує відповідальність за порушення правил фінансування мирних зборів.

Свобода зібрань

У 2021 р. у Криму продовжила свою дію дозвільна система, за якою мирні зібрання не в змозі відбуватися без отримання попереднього дозволу від місцевої «адміністрації». Представники «адміністрацій» в Криму зазвичай відмовляють у проведенні тих акцій, що можуть містити критику де-факто влади. Найбільш поширеною підставою для відмови у проведенні мирного зібрання є твердження, що цього самого часу й в цьому ж місці інша організація нібито подала заявку на інше зібрання.

Практика залякування активістів продовжилася у 2021 році, за таких умов їм загрожують притягненням до відповідальності у разі проведення «неузгодженого» мирного зібрання. Співробітники поліції заздалегідь вручають активістам попередження про неприпустимість проведення акцій із зазначенням адміністративних і кримінальних статей, за якими їх можуть притягнути до відповідальності. КПГ задокументувала не менше **36 таких попереджень** у 2021 р.

22 січня «глава» Криму С. Аксьонов опублікував заяву із закликом «не ходити на незаконні мітинги», адміністрація Сімферополя опублікувала заяву Міністерства освіти РФ із закликом до батьків убезпечити своїх дітей від участі

¹⁷ <https://crimeahrg.org/uk/rosijski-vishhateli-v-pivnichnomu-krimu-prodovzhuyut-glushiti-ukraïnskij-fm-radiosignal/>

¹⁸ <https://crimeahrg.org/uk/na-hersonshhini-radio-rosijskoï-okupaczijnoï-vladi-movit-yak-minimum-na-34-h-radiochastotah/>

2021
рік

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ЗІБРАНЬ

Не менше **36** попереджень активістам про неприпустимість проведення мирних зібрань

Не менше **120** постанов про адміністративні покарання за участь у мирних зібраннях (ст. 20.2 і 20.2.2 КпАП РФ):

- **67** рішень про штрафи на загальну суму **957 000** рублів
- **37** про адмінарешти терміном від 1 до 14 діб
- **13** постанов про примусові роботи

у політичній акції. 23 січня, за 2 години до запланованого початку акції на підтримку російського опозиціонера Олексія Навального, С. Аксьонов заявив, що співробітники силових структур РФ «будуть дуже жорстко діяти задля наведення порядку» в Криму, «губернатор» Севастополя М. Розвожаєв опублікував заяву із закликом до молоді «не йти на незаконні акції, щоб не зіпсувати собі життя». 29 січня «МВС у Республіці Крим» опублікувало заяву із погрозами щодо учасників «несанкціонованих» акцій».

У разі проведення «несанкціонованого» мирного зібрання організаторів і учасників притягують до відповідальності за ст. 20.2 (Порушення порядку проведення зібрань, мітингу, демонстрації, ходи чи пікетування) і ст. 20.2.2 КпАП РФ (Організація масового одночасного перебування і (чи) пересування громадян у громадських місцях, які призвели до порушення громадського порядку). Крім цього, до учасників мирних зібрань в Криму влада РФ застосовує ст. 19.3 КпАП РФ (Невиконання вимоги співробітника поліції) і ст. 20.1 (Дрібне хуліганство). У 2021 р. в «судах» Криму і Севастополя ухвалено не менше **120 постанов про адміністративні покарання за статтями 20.2 і 20.2.2 КпАП РФ** за участь у мирних зібраннях без узгодження з окупаційною владою (у 2020 р. таких постанов було 17). Серед них 67 рішень

про призначення **штрафів на загальну суму 957 000 рублів**, 37 постанов про адміністративні арешти терміном від 1 до 14 діб, 13 постанов про примусові роботи 20-30 годин, ще за 3 постановами на цей час інформація відсутня.

Влада РФ продовжує в Криму обмежувати кількість місць для проведення мирних зібрань, що є одним із приводів для відмови у погодженні проведення мирного зібрання, якщо заявлене організатором місце проведення акції не входить до цього списку.

Окрім цього, влада РФ через пандемією COVID-19 у 2021 р. продовжила дію заборони на проведення мирних зібрань і застосування щодо активістів статті 20.6.1 КпАП РФ (Невиконання правил поведінки за надзвичайної ситуації чи загрози її виникнення). КПГ у 2021 р. зафіксувала 85 адміністративних проваджень щодо учасників мирних зборів за ст. 20.6.1 КпАП РФ, за якими оштрафовано не менше **69 осіб на загальну суму 693 500 рублів**.

3 вересня 2021 р. окупаційна влада провела декілька «хвиль» масових затримань учасників мирних зібрань на підтримку жертв політично мотивованих переслідувань та/або раніше затриманих учасників мирних акцій.

- 4 вересня було затримано не менше **53** осіб. КПГ задокументувала **53** протоколи за ст. 20.6.1 КпАП та 2 за ст. 19.3

(Невиконання законного розпорядження співробітника поліції). «Невиконання» полягало у відмові терміново розійтися. Частина людей була затримана біля ФСБ РФ у Сімферополі, куди люди прийшли з метою дізнатися місцезнаходження викрадених ФСБ 5 кримських татар¹⁹ (3 із них були затримані за «справою Нарімана Джеляла»)²⁰.

- 11 жовтня було затримано **20** осіб, складено **7** протоколів за ст. 20.2.2 КпАП РФ та 13 за ст. 20.6.1 КпАП РФ. 15 людей були затримані біля будівлі «Кримського гарнізонного військового суду». Вони прийшли на відкрите судове засідання по «справі кримських мусульман». Ще 5 осіб були затримані біля районного відділку поліції. Вони прийшли з метою дізнатися, де перебувають раніше затримані 15 осіб. Всі затримані — кримські татари.
- 25 жовтня було затримано **22** людини, складено **21** протокол за ст. 20.2.2 КпАП РФ. Їх затримали біля «Кримського гарнізонного військового суду», до якого вони прийшли на відкрите слухання по «справі кримських мусульман».
- 29 жовтня було затримано **31** особу. На **19** людей були складені протоколи за ч. 5 ст. 20.2 КпАП РФ. Затримані були учасниками мирної акції на підтримку політичних в'язнів.
- 1 листопада було затримано **19** людей біля «Кримського гарнізонного військового суду», до якого вони прийшли на відкрите засідання по «справі кримських мусульман»; складено **17** протоколів за ст. 20.6.1 КпАП РФ
- 23 листопада було затримано **32** людини, які прийшли до ІТТ Сімферополя з метою зустріти раніше заарештованого адвоката Едема Смедляєва. Пізніше, 26 листопада був

затриманий за тими ж підставами Ділявер Меметов. Всього складено **32** протоколи за ст. 20.2.2 КпАП РФ.

Свобода об'єднань

Ігноруючи ухвалу Міжнародного Суду від 19 квітня 2017 року про тимчасові заходи у справі «Застосування Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (Україна проти Російської Федерації)», РФ залишила чинною заборону діяльності **Меджлісу кримськотатарського народу**²¹ як «екстремістської організації».

Активісти об'єднання «Кримська солідарність», як і в попередні роки, підлягають кримінальному й адміністративному переслідуванню, за сфабрикованими справами їх звинувачують в участі у Хізб-ут-Тахрір, також активістів постійно затримували під час мирних зібрань протягом року. Один з координаторів «Кримської солідарності» **Сервер Мустафаєв**, засуджений до 14 років колонії суворого режиму, перебуває в колонії РФ. Інший координатор — **Ділявер Меметов** — був заарештований на 12 діб за участь у мирному зібранні.

Учасники **«Кримськотатарського батальйону імені Номана Челебіджіхана»** переслідуються за ч. 2. ст. 208 КК РФ (участь у незаконному збройному формуванні). Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону проти інтересів РФ є інформація ЗМІ про те, що метою створення батальйону була деокупація Криму. На кінець 2021 р. відомо про 6 кримчан, які позбавлені волі за цими звинуваченнями. Окрім цього, щонайменше 20 людей були оголошені у розшук.

¹⁹ <https://crimeahrg.org/uk/terminova-zayava-pravozahisnih-organizacij-shhodo-vikradennya-narimana-dzhelyala-ta-inshih-krimskih-tatar-v-okupovanomu-krimu/>

²⁰ Детальніше про переслідування 4 вересня 2021 р. в аналітичному огляді КПГ <https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2021/10/4-veresnya.pdf>

²¹ Вищий представницький орган кримськотатарського народу.

ПРАВО НА ЕФЕКТИВНИЙ ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ

У 2021 році КПГ зафіксувала неодноразові факти відмови у допуску адвокатів до їхніх підзахисних під час затримання, обшуків, допитів і складання протоколів (у *рамцях як кримінального, так і адміністративного переслідувань*). Як-от, після затримання журналіста Владислава Єсипенка до нього близько місяця не допускали незалежних адвокатів. У справі на цей час брала участь лише адвокат за призначенням, котра схилила Єсипенка до визнання провини у сфабрикованій справі та не заявила про застосування тортур до нього.

У рамках «справи Нарімана Джеліяла» не менше 8 людей, починаючи з вересня, були насильно вивезені з дому, їх більше доби допитували у невідомому місці співробітники ФСБ із застосуванням тортур або психологічного тиску. Під час обшуків, затримань і допитів до них не допускали незалежних адвокатів. Надалі троє з них повідомили про катування на допиті.

Під час масових затримань учасників мирних зборів — кримських татар — представники окупаційної влади відмовлялися допустити до затриманих адвокатів на момент складання протоколів. 25 жовтня адвоката **Едема Семедляєва** під час спроби допомогти затриманим заарештували за відмову виконати протиправне розпорядження співробітника Центру протидії екстремізму Руслана Шамбазова роздягнутися. 11 жовтня «Центральний районний суд Сімферополя» за цю відмову заарештував адвоката на 12 діб.

ДИСКРИМІНАЦІЯ

Влада РФ у 2021 р. продовжила практику, за якої громадяни України, котрі не отримали відповідних документів РФ,

у Криму розглядаються як мігранти. На підставі цього їх обмежують у можливості працевлаштуватися та доступі до медичної допомоги, піддають адміністративному переслідуванню та депортують із Криму на підконтрольну Україні територію.

Проведений КПГ у 2021 р. аналіз застосування норм КпАП РФ, що обмежують свободу мирних зборів, підтвердив поширену практику **дискримінації кримських татар** у реалізації права на свободу мирних зібрань²².

²² Дискримінація кримських татар и свобода мирных собраний <https://crimeahrg.org/ru/diskriminacziya-krymskih-tatar-i-svoboda-mirnyh-sobranij/>

2. ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

КОНВЕНЦІЯ (IV) ПРО ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Стаття 49. Депортація мешканців Криму з окупованої території на територію РФ, а також переміщення цивільного населення з РФ на окуповану територію

Влада РФ не залишає практику насильницького переміщення населення Криму з окупованого півострова на територію РФ. Як-от, регулярно вивозять в'язнів з Криму до колоній і СІЗО на території РФ, відправляють призовників строкової служби до військових частин на території РФ, а також депортують з Криму громадян України, котрі не отримали документи, відповідно до міграційного законодавства РФ.

Окрім цього, влада РФ не перешкоджає, а здійснює заходи з метою заселення окупованої території України жителями РФ. Аналіз даних сайу «Управління Федеральної служби державної статистики по Республіці Крим та Севастополю» не дозволяє надати точну оцінку природньому та міграційному рухам населення Криму, оскільки починаючи з середини 2020 року дані в різних статистичних звітах не співпадають між собою. Це говорить про спробу приховати окупаційною владою інформацію про кількість помер-

лих у 2020 та 2021 роках та кількість тих, хто прибуває на окуповану територію з РФ. Опубліковані дані про кількість прибулих з РФ до Криму за весь період окупації коливаються від 223 400 до 275 000 осіб, однак ці дані не відповідають дійсності.

Стаття 51. Призов осіб, котрі мешкають на окупованій території, до армії держави, яка окупує, а також пропаганда служби в армії

У 2021 р. влада РФ провела в Криму дві кампанії з призову мешканців Криму до армії РФ, а всього за період окупації було здійснено **14 мобілізаційних кампаній**. За заявами «військового комісаріату Криму» й Міністерства оборони РФ, у 2021 році до армії РФ мобілізовано не менше 6 000 призовників. 3 000 осіб — у рамках весняної кампанії і 3000 — осінньої. Таким чином, усього за період окупації з Криму до армії РФ **мобілізовано не менше 34 000 осіб**.

У 2021 р. КПГ задокументувала **118 нових кримінальних справ за ухилення від служби** в ЗС РФ, передану на розгляд до «судів» Криму. **За весь період окупації КПГ зафіксувала 281** таку справу, за 269 з них вже ухвалено вироки, ще 9 перебувають на стадії розгляду.

Влада РФ здійснює в Криму **масштабну пропаганду служби в армії РФ, зокрема**

серед дітей молодшого й середнього шкільного віку. Їх навчають поводженню з вогнепальною зброєю — пістолетами, рушницями й автоматичною вогнепальною зброєю. Навчання відбувається як під час масових заходів у школах і громадських місцях, так і в умовах спеціальних зборів і дитячих таборів для проходження військової допризовної підготовки. Влада РФ організувала і фінансує з бюджету дитячі парамілітарні формування — загони «Юнармії» і «Кримпатріотцентра»²³.

Стаття 64. Зобов'язання залишити чинним законодавство окупованої території

РФ як і раніше застосовує виключно норми російського законодавства на окупованій території України. Відправлення правосуддя також здійснюється на підставі законодавства РФ.

²³ <https://crimeahrg.org/ru/iz-ukraincezev-v-rossiyan-skolko-rf-stoit-smena-identichnosti-molodezhi-v-krymu/>

3. РЕАГУВАННЯ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ РФ НА ПАНДЕМІЮ COVID У КРИМУ

За даними Роспотребнагляду, станом на 30 грудня 2021 р.²⁴ від початку пандемії на території Криму було зареєстровано 126 770 випадків нової коронавірусної інфекції. У Севастополі за весь період спостереження зареєстрований 52 651 випадок нової коронавірусної інфекції.

Водночас, за даними організації станом на 18 січня 2022 р.²⁵ з початку пандемії на території півострова зареєстровано 128 595 випадків нової коронавірусної інфекції. За даними «МОЗ Криму», 20 січня виявили 221 новий випадок COVID-19, що перевищує показники попереднього дня. У Севастополі за весь період спостереження зареєстрований 54 091 випадок нової коронавірусної інфекції.

17 січня 2022 р. окупаційна влада заявила, що було виявлено перший випадок захворювання на новий штам COVID-19 «омікрон»²⁶, після чого у Криму посилили антиковідні обмеження. У закладах громадського харчування, торговельних центрах, салонах, саунах, фітнес-центрах, театрах і кінотеатрах знову вимагають QR-коди у відвідувачів. Запроваджено заборону на розважальні заходи у ресторанах. Продовжено «до особливого розпорядження» заборону на роботу хостелів. Масові заходи теж заборонено.

19 січня запровадили нові обмеження через пандемію COVID-19²⁷: «З 24 січня

2022 року й до особливого розпорядження зобов'язати громадян віком від 60 років й осіб, котрі мають хронічні захворювання, не залишати місця проживання (перебування), за винятком випадків прямої загрози життю та здоров'ю, пересування до місця проведення вакцинації проти нової коронавірусної інфекції (COVID-19), найближчого місця придбання товарів, робіт, послуг, вносу відходів до найближчого місця накопичення відходів».

Окрім того, відповідно до нових обмежень, усі підприємства Криму мають перевести до 50% своїх працівників на дистанційний режим роботи.

Згідно норм міжнародного гуманітарного права, РФ як держава-окупант зобов'язана здійснювати заходи, необхідні для запобігання поширенню інфекційних захворювань та епідемій, що включає й вакцинацію від коронавірусної хвороби як високоефективний засіб для попередження розвитку тяжких форм захворювання на COVID-19 та зниження ризику передачі хвороби у випадку зараження вакцинованих осіб.

Жодна з вакцин, що виробляється у РФ і якими можна щепитися в окупованому Криму, не схвалена ВООЗ. На території півострову не можна зробити щеплення від COVID-19 вакциною, ви-ро-

²⁴ <http://82.rospotrebnadzor.ru/news/149115/>

²⁵ <http://82.rospotrebnadzor.ru/news/149132/>

²⁶ <https://ru.krymr.com/a/news-krym-pervyy-sluchay-zabolevaniya-shtammom-covid-19-omikron/31658037.html>

²⁷ <https://rk.gov.ru/ru/document/show/32478>

бленою за межами РФ. Таким чином, мешканці Криму позбавлені можливості на півострові щепитися вакцинами виробників Pfizer, Moderna, AstraZeneca та Sinovac. При цьому окупаційна влада зобов'язує низку професійних груп щепитися саме вакцинами виробництва РФ (*освітяни, соцзахист, сфера торгівлі, сфера харчування тощо*). Через це кримчани, які не довіряють російським вакцинам, були змушені ними вакцинуватися. Також мешканці Криму виїжджають на підконтрольну Україні територію з метою вакцинування міжнародно визнаними вакцинами та отримати відповідні міжнародні сертифікати. Однак окупаційна влада не визнає такого щеплення у Криму, що часто змушує людей йти на ризик та вакцинуватися російськими вакцинами також.

4. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ АР КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛЯ

У 2021 році влада України ухвалила низку важливих рішень, спрямованих на захист та допомогу громадянам України, які опинилися в умовах окупації.

1. Як і в 2020 р., так і у 2021 р. актуальним було питання протидії поширенню пандемії COVID-19, що призводило до встановлення певних обмежень у зв'язку з переміщенням з Криму на підконтрольну Україні територію. Протягом більшої частини 2021 року громадяни, які в'їжджали «на материк» з Криму, повинні були знаходитись на самоізоляції або отримати негативний результат тесту на захворювання. Проте протягом року процедура переміщення в умовах пандемії поступово спрощувалась.

5 січня 2021 р. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 9, якою були внесені зміни до Постанови № 1236 від 9 грудня 2020 р. про карантинні та обмежувальні заходи з протидії подальшому поширенню COVID-19 в Україні. Уряд дозволив мешканцям Криму припинити проходження самоізоляції або обсервації на контрольованій території в разі одержання негативного результату експрес-тесту на COVID-19, котрий можна **безкоштовно провести на КПВВ**. Раніше

для припинення самоізоляції або обсервації необхідно було отримання негативного ПЛР тесту на COVID-19.²⁸

20 жовтня 2021 р. Кабмін прийняв Постанову № 1096, згідно якої жителі Криму змогли в'їжджати на підконтрольну Україні територію без необхідності проходження самоізоляції/обсервації, якщо вони в'їжджають на контрольовану Урядом територію з метою вакцинуватися, що підтверджується запрошенням на вакцинацію, виданим на офіційному бланку з унікальним ідентифікатором.²⁹ А 29 грудня 2021 р. уряд, прийнявши Постанову № 1407, звільнив громадян, які в'їжджають з Криму на контрольовану Урядом територію від обов'язку дотримуватися самоізоляції/обсервації³⁰.

Крім того, 26 травня 2021 року Кабмін прийняв Постанову № 533 про внесення змін до Постанов № 367 та № 815, що визначають процедури перетину адміністративного кордону з Кримом та лінії розмежування на сході. Уряд дозволив власникам транспортних засобів, які втратили реєстраційні картки, одноразовий в'їзд на контрольовану територію з тимчасово окупованої території на підставі копії цієї картки. Копія реєстраційної

²⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9-2021-%D0%BF#Text>

²⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1096-2021-%D0%BF#Text>

³⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2021-%D0%BF/ed20211231#n20>

картки транспортного засобу видається територіальними сервісними центрами Міністерства внутрішніх справ: особа або її представник має звернутися до такого центру. При подальшому в'їзді на контрольовану територію власники транспортних засобів зможуть відновити втрачені реєстраційні картки³¹.

2. Протягом року відбулось певне покращення в сфері доступу громадян, що проживають в Криму, до державних послуг.

Так, 24 лютого 2021 р. уряд України ухвалив Постанову № 155, надавши можливість **користуватися «є-Малятко» мешканцям Криму**. Це дозволило реєструвати немовлят, народжених у Криму, дистанційно через застосунок Дія. Постанова дозволяє отримати послугу «є-Малятко» на підставі рішення суду про встановлення факту народження дитини в електронній формі без необхідності отримання медичного свідоцтва про народження дитини, яке видається у пологовому будинку на підконтрольній території³².

22 квітня 2021 року Верховний Суд України розглянув запит Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій щодо судової практики у справах про встановлення факту народження чи смерті на тимчасово окупованій території України. Суд встановив, що під час розгляду судами справ про встановлення факту народження або смерті на тимчасово окупованій території України вимога щодо отримання письмової відмови органів реєстрації актів цивільного стану у здійсненні реєстрації таких актів не ґрунтується на положеннях чинного законодавства³³.

3. 4 березня Верховна Рада України ухвалила Закон № 1319-ІХ «Про внесення змін до статті 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території

України» щодо **встановлення альтернативної підсудності справ**, учасники яких постійно проживають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя». Дана норма передбачає, що додатково до можливості розгляду справи судами Києва, як це було раніше, жителі Криму можуть звернутися до будь-якого із судів першої інстанції Херсонської області за своїм вибором. Апеляційне провадження у цивільних справах, рішення щодо яких було винесене результати розгляду місцевим загальним судом, розташованим у межах Херсонської області, як судом першої інстанції, повинно здійснюватися Херсонським апеляційним судом.³⁴

4. 28 травня 2021 року Мінреінтеграції опублікувало перелік з **23 вишів, що будуть проводити літні підготовчі курси** зі стипендіальним забезпеченням для випускників та випускниць з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей і Криму та населених пунктів на лінії розмежування, які бажають навчатися в вишах на контрольованій території. Слухачам курсів буде надано гуртожиток та стипендію у розмірі 4590 гривень. Для участі в курсах особа має особисто приїхати до одного обраного університету з 1 по 20 червня та податися на підготовчі курси, які триватимуть з 29 червня по 31 серпня³⁵.

5. У липні набув чинності **Закон України «Про корінні народи України»**. Закон визначає корінний народ як сформовану на території України етнічну меншину, яка є носієм самобутньої мови і культури; має культурні, соціальні та представницькі органи; самоусвідомлює себе корінним народом України і не має власного державного утворення за межами України. Закон також наводить перелік корінних народів Криму, до якого включені кримські татари, кримчаки та караїми.

³¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-2021-%D0%BF#Text>

³² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-2021-%D0%BF#Text>

³³ <https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/vsu.pdf>

³⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1319-IX#Text>

³⁵ https://www.minre.gov.ua/news/vidibrano-23-vyshi-dlya-zaprovadzhennya-pidgotovchyyh-kursiv-zi-stypendialnym-zabezpechennyam?fbclid=IwAR20I4eZNSILMEIbjk9cPM1mYNoNMQPi3NDhC3c0pd3FVopxKkCJNj_YQ

Україна зобов'язується забезпечувати захист культурних, інформаційних та інших прав корінних народів України, включаючи захист від позбавлення ознак етнічної ідентичності чи заперечення її самобутності, примусового переміщення, примусової асиміляції чи інтеграції, розпалювання етнічної чи релігійної ворожнечі. Корінні народи мають право на охорону та розвиток своєї культурної спадщини (матеріальної та іншої), включаючи доступ до освіти рідною мовою та вивчення власної історії. Держава також надаватиме підтримку ініціативам зі створення засобів масової інформації корінних народів.

Крім того, після повернення контролю України над Кримом корінні народи півострова зможуть користуватися визначеними Законом економічними правами — частина доходів від користування природними ресурсами, що знаходяться на території Криму, мають бути спрямовані на потреби корінних народів. Частина сільськогосподарських та інших земель у Криму має бути зарезервована для представників корінних народів, які бажають повернутися до Криму.³⁶

6. 1 липня Верховна Рада прийняла Закони № 1617-ІХ³⁷, № 1618-ІХ³⁸ та № 1619-ІХ³⁹, **котрими скасовувався правовий режим виключної економічної зони на території АР Крим та міста Севастополь**, а жителі Криму припинили бути «нерезидентами» при отриманні банківських послуг та сплаті податків, також були скасовані й інші обмеження, які діяли щодо кримчан з 2014 р.

7. 24 березня 2021 р. Указом Президента України № 117/2021 була затверджена **Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя**⁴⁰ — це перший стратегічний документ в цій сфері. 22 вересня Кабінет Міністрів

України прийняв Розпорядження № 1171-р про Затвердження Плану заходів з реалізації цієї Стратегії. Кабмін визначив конкретні задачі, вирішення яких повинно сприяти виконанню Стратегії, та строки їх реалізації. Зокрема, План заходів передбачає:

- захист інтересів осіб, зниклих безвісти, а також членів їх сімей, функціонування Комісії у справах зниклих безвісти,
- розроблення та адаптація цифрових послуг для внутрішньо переміщених осіб та мешканців тимчасово окупованої території,
- розвиток і захист культур корінних народів, у тому числі їх мов,
- запровадження адміністративної процедури державної реєстрації актів цивільного стану громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території,
- соціальний захист дітей-ВПО та дітей, що проживають на тимчасово окупованій території,
- проведення систематичного моніторингу та документування фактів порушень Російською Федерацією як державою-окупантом, окупаційною адміністрацією Російської Федерації прав і свобод людини на тимчасово окупованій території тощо.⁴¹

8. У 2021 р. офіційно розпочав свою роботу **міжнародний формат Кримська платформа** — перший за період окупації міжнародний формат з питань окупованого Криму. Кримська платформа запрацювала у трьох вимірах: урядовий, парламентський та експертний.

На урядовому рівні найважливішою подією став Інавгураційний саміт Кримської платформи, який відбувся

³⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-IX#Text>

³⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1617-20#Text>

³⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-20#Text>

³⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-20#Text>

⁴⁰ <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>

⁴¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1171-2021-%D1%80#Text>

23 серпня у Києві. Саміт офіційно започаткував роботу нового міжнародного координаційно-консультаційного формату «Кримська платформа». У Саміті взяли участь 47 держав та міжнародних організацій.⁴² За результатами Саміту була підписана Спільна декларація Учасників Міжнародної Кримської платформи⁴³, яка затверджує створення цієї платформи з метою мирного припинення окупації Російською Федерацією території АР Крим та міста Севастополя і відновлення контролю України над цією територією у повній відповідності до міжнародного права. Також співпраця учасників Кримської платформи спрямована на протистояння новим викликам та гібридним загрозам, які спричинені триваючою мілітаризацією Криму.

На парламентському рівні у Верховній Раді України продовжило свою роботу Міжфракційне об'єднання «Кримська платформа», створене у грудні 2020 р. 23 серпня, в день Саміту, парламент України провів позачергову сесію, яка була присвячена саме Кримській платформі, на якій звернувся до всіх іноземних партнерів щодо посилення міжнародного співробітництва в рамках Кримської платформи для протидії агресії Російської Федерації.⁴⁴

Експертний вимір платформи базується на Експертній мережі Кримської платформи, розбудова якої розпочалася в березні 2021 року силами експертних організацій України з різних сфер.⁴⁵ Експертна мережа Кримської платформи створена як спільнота індивідуальних українських та іноземних експертів, українських, іноземних та міжнародних неурядових організацій, ініціатив, об'єднань, експертних аналітичних центрів, наукових установ, діяльність яких сприяє досягненню основних цілей

Кримської платформи. У листопаді Міністерство закордонних справ України та Експерта мережа Кримської платформи підписали меморандум про співпрацю⁴⁶ та розробили план спільних дій в рамках Платформи на 2022 рік. Задля системної роботи та координації треків Кримської платформи на національному рівні був утворений Офіс Кримської платформи.⁴⁷

⁴² <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-pro-zapusk-krimskoyi-platforni-mi-povernuli-krim-iz-zabuttya>

⁴³ Joint Declaration of the International Crimea Platform Participants: <https://crimea-platform.org/en/samit/deklaraciya>

⁴⁴ Проект Постанови про Звернення ВРУ до ООН, ПАРЄ, ПА ОБСЄ, ПА НАТО, ПА ОЧЕС, Європейського Парламенту, урядів і парламентів іноземних держав щодо посилення міжнародного співробітництва в рамках Кримської платформи для протидії агресії РФ: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72536

⁴⁵ <https://crimea-platform.org/ekspertna-merezha>

⁴⁶ <https://crimeahrg.org/en/strategic-vision-of-crimea-de-occupation-mfa-of-ukraine-and-crimea-platform-expert-network-signed-moc/>

⁴⁷ <https://www.president.gov.ua/en/news/prezident-ukrayini-ta-uchasniki-samitu-krimskoyi-platforni-o-70301>

5. МІЖНАРОДНІ РІШЕННЯ ЩОДО КРИМУ

Серед міжнародно-правових документів та рішень 2021 року, пов'язаних з окупацією АР Крим та м. Севастополь, варто зазначити наступні:

14 січня 2021 року

Європейський суд з прав людини

Рішення про прийнятність заяв України щодо порушення Російською Федерацією своїх міжнародно-правових зобов'язань згідно Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁴⁸

Велика палата Європейського суду з прав людини винесла рішення про прийнятність заяв України щодо порушення Російською Федерацією своїх міжнародно-правових зобов'язань згідно Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Суд надалі буде розглядати по суті та винесе рішення щодо більшості порушень прав людини, про скоєння яких РФ було заявлено Суду Україною:

- насильницькі зникнення людей за відсутності належного розслідування у порушення ст. 2 Конвенції,
- жорстоке поводження у порушення ст. 3 Конвенції,
- незаконне позбавлення волі у порушення ст. 5 Конвенції,
- поширення дії російської правової системи на територію Криму, що призвело до того, що з 27 лютого 2014 року суди в Криму можуть не вважатися як такі, що створені згідно із законом в розумінні ст. 6 Конвенції,
- незаконне автоматичне встановлення російського громадянства у порушення ст. 8 Конвенції,
- незаконні обшуки приватних приміщень у порушення ст. 8 Конвенції;
- переслідування і залякування релігійних лідерів, які не є представниками Російської православної церкви, свавільний обшук місць богослужіння і конфіскація релігійного майна у порушення ст. 9 Конвенції;
- перешкоджання роботі неросійських ЗМІ у порушення ст. 10 Конвенції,
- заборони публічних зібрань і вираження поглядів, залякування і свавільне затримання організаторів демонстрацій в порушення ст. 11 Конвенції,
- експропріація приватної власності без надання компенсації у порушення ст. 1 Протоколу №1 до Конвенції,

⁴⁸ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-207622%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-207622%22]})

- утиск української мови у школах та утиск україномовних учнів у порушення ст. 2 Протоколу №1 до Конвенції,
- обмеження свободи пересування між Кримом та материковою Україною, що призвело до де-факто перетворення адміністративного кордону у державний у порушення ст. 2 Протоколу №4 до Конвенції,
- дискримінація кримських татар у порушення ст. 14 Конвенції.

Суд також зазначив, що **РФ з 27 лютого 2014 року встановила ефективний контроль** над територією Автономної Республіки Крим та міста Севастополь України, виходячи з чого Суд буде розглядати справу в подальшому.

Станом на січень 2021 року, враховуючи об'єднання справ, **в провадженні Європейського суду з прав людини перебувало 3 міждержавні справи:**

- «Україна проти Росії (щодо Криму)» за заявою № 20958/14;
- «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами № 8019/16, 28525/20 та 43800/14;
- «Україна проти Росії (VII)» за заявою № 38334/18;
- «Україна проти Росії (VIII)» за заявою № 55855/18.

25 лютого 2021 року

Рада Європейського союзу

«Українська декларація» Верховного представника від імені Європейського Союзу стосовно незаконної анексії Криму та Севастополя⁴⁹

Декларація підтвердила політику невизнання ЄС щодо тимчасово окупованої АР Крим та м. Севастополь.

29 квітня 2021 року

Європейський парламент

Резолюція щодо Росії, справи Олексія Навального, нарощування військ біля кордону України та російських атак у Чехії⁵⁰

Європарламент закликав РФ вивести свої війська з тимчасово окупованих територій Донбасу і повернути Україні контроль над АР Крим та м. Севастополь. Також було зазначено, що незаконна блокада судноплавства РФ у Чорному та Азовському морях має бути завершена. Європарламент заявив про санкції, які будуть запроваджені проти РФ у випадку нападу на Україну.

23 червня 2021 року

Парламентська асамблея Ради Європи

Резолюція «Порушення прав людини стосовно кримських татар у Криму»⁵¹

ПАРЕ ухвалила окрему резолюцію про дискримінацію та порушення прав людини стосовно кримськотатарського народу.

2 серпня 2021 року

Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй

Доповідь «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, Україна»⁵²

Доповідь охоплює період з 1 липня 2020 року до 30 червня 2021 року та базується передусім на моніторингу та документуванні порушень норм міжнародного гуманітарного права й міжнародного права у сфері прав людини в Криму, що здійснює Моніторингова місія ООН з прав людини.

⁴⁹ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/02/25/ukraine-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-illegal-annexation-of-crimea-and-sevastopol/>

⁵⁰ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0159_EN.html

⁵¹ https://pace.coe.int/en/files/29360?_cf_chl_jschl_tk_=YLkQ8D8ptyRA.JApcMRUVGuQoaWUHZ.lmOo5HHCy_Y-1643125391-0-gaNycGzNB9E

⁵² [A/76/260 – E – A/76/260 -Desktop \(undocs.org\)](https://undocs.org/A/76/260-E-A/76/260-Desktop)

11 жовтня 2021 року

Рада Європейського союзу

Рішення про введення персональних санкцій проти 8 осіб (щодо територіальної цілісності України)⁵³

Стосовно 8 осіб — кримські та російські судді, прокурори та правоохоронці, що відповідальні за посилення російського законодавства у Криму та політично мотивовані переслідування, були запроваджені санкції ЄС:

- 1) «суддя» «Київського районного суду Сімферополя» Михайло Белоусов (Mikhail Nikolaevich Belousov);
- 2) «голова» «Київського районного суду Сімферополя» Андрій Долгополов (Andrey Nikolaevich Dolgopolov);
- 3) прокурор Південного військового округу РФ Євген Колпиков (Yevgeniy Sergeevich Kolpikov);
- 4) «слідчий з особливих справ» «управління Слідчого комітету РФ в Криму і Севастополі» Магомед Магомедов (Magomed Farmanovich Magomedov);
- 5) «голова» «управління ФСБ РФ в Криму» Леонід Михайлюк (Leonid Vladimirovich Mikhailiuk);
- 6) «заступник голови» «Центрального районного суду Сімферополя» Віктор Можелянський (Viktor Anatolyevich Mzhelianskiy);
- 7) «суддя» «Верховного суду» Криму Галина Редько (Galina Vladimirovna Redko);
- 8) «голова» «управління Слідчого комітету РФ в Криму і Севастополі» Володимир Терентьев (Vladimir Nikolaevich Terentev).

9 грудня 2021 року

Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй, 76-а сесія

Резолюція «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, Україна, а також частин Чорного і Азовського морів»⁵⁴

ГА ООН закликала РФ припинити незаконний призов кримчан до лав своїх збройних сил та припинити мілітаризацію освіти у Криму. У резолюції зазначено про незаконне розширення території військово-морських баз РФ у Криму, надання силовим структурам РФ повноважень щодо блокування частин території та акваторії поблизу військових об'єктів, що ставить під загрозу вільний прохід суден Керченською протокою.

16 грудня 2021 року

Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй, 76-а сесія

Резолюція «Стан в сфері прав людини в тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, Україна»⁵⁵

Назва резолюції вперше вмістила словосполучення «тимчасово окуповані». До імен політичних в'язнів попередньої резолюції — Емір-Усеїн Куку та Сервер Мустафаєв, були одразу додані ще три імені незаконно ув'язнених громадян України — Галина Довгопола, Владислав Єсипенко, Наріман Джелєл.

⁵³ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/10/11/ukraine-eu-sanctions-eight-more-people-over-territorial-integrity/>

⁵⁴ [A/76/L.22 – E – A/76/L.22 -Desktop \(undocs.org\)](https://undocs.org/A/76/L.22-E-A/76/L.22-Desktop)

⁵⁵ [A/RES/76/179 – E – A/RES/76/179 -Desktop \(undocs.org\)](https://undocs.org/A/RES/76/179-E-A/RES/76/179-Desktop)

